

LAUSUNTO

20.7.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Lausuntopyyntönnö VN/2741/2020

JHL:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta sekä varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta sekä varhaiskasvatuslain muuttamisesta. JHL ottaa lausunnossaan kantaa erityisesti muutoksen henkilöstövaikutuksiin ja ehdottaa siksi kelpoisuusehtojen monipuolistamista, sekä uudenlaisen koulutusmallin rakentamista.

Tavoitteena koulutus- ja osaamistason nostaminen

Kokeilu perustuu pääministeri Marinin hallituksen ohjelman tavoitteeseen nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimisoja ja lisätä koulutuksellista tasa-arvoa. Oikeus oppia –ohjelman tavoitteena on muun muassa varhaisten perustaitojen oppimisen ja tuen parantaminen. Keinoiksi on valittu muun muassa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrän lisääminen sekä esiopetuksen kehittäminen. Tarkoituksena on myös muodostaa esi- ja alkuopetuksesta nykyistä yhtenäisempi ja joustavampi kokonaisuus. Kaksivuotinen esiopetuksen kokeilu toteutettaisiin osana tätä kokonaisuutta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta sekä muutettavaksi varhaiskasvatuslakia. Kokeilu toteutettaisiin vuosina 2021–2024. Kokeiluun osallistuvat kunnat ja esiopetuksen toimipaikat valittaisiin ositettuna satunnaisotantana. Kokeilun kohdejoukkoon kuuluisivat kokeilukuntien vuonna 2016 ja 2017 syntyneet lapset.

Varhaiskasvatuslain muutos liittyy varhaiskasvatuksen tietovarannon teknisten luovutustapojen moninaistamiseen, mikä sujuvoittaisi kokeilun toteuttamista. Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Kokeilulaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2021. Varhaiskasvatuslain muutoksen ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian syksyllä 2020.

JHL katsoo, että kaksivuotisen esiopetuksen vaikutusten selvittäminen on hyvä toteuttaa kokeilun kautta. Esi- ja alkuopetuksen yhtenäistämisen hyödyt on tärkeä selvittää, kun tavoitellaan varhaisten perustaitojen oppimista ja tuen parantamista. Samalla on tärkeä huomioida tilaratkaisut ja viranomaisten vastuiden jakautuminen varhaiskasvatukseen osallistuvien ja oppivelvollisten kulloisenkin toiminnan mukaisesti.

Varhaiskasvatuslain avaamisessa tilaisuus henkilöstön kelpoisuuksien monipuolistamiseen

Varhaiskasvatuslain avaaminen kokeilun yhteydessä mahdollistaa myös muita, tarpeellisia muutoksia lakiin.

LAUSUNTO

JHL katsoo, että kun varhaiskasvatustilanne nyt kokeilun myötä avataan, tulee varhaiskasvatustilanteen henkilöstön kelpoisuusehtoja tarkastella samalla uudelleen. Edellisen lakimuutoksen myötä 1.1.2030 alkaen päiväkodin kasvatusvastuullisista henkilöistä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatustilanteen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, ja heistä vähintään puolella varhaiskasvatustilanteen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatustilanteen lastenhoitajan kelpoisuus. Uuden mitoitussäädöksen myötä varhaiskasvatustilanteen opettajan asema siis vahvistuu, mutta heitä ei kuitenkaan kouluteta tarpeeksi. *Kokeilun yhteydessä olisi hyvä selvittää, miten varhaiskasvatustilanteen muuttamalla voitaisiin vastata valtakunnalliseen varhaiskasvatustilanteen opettajapulaan.*

Aiemmin varhaiskasvatustilanteen sosionomin opinnot ovat antaneet kelpoisuuden toimia varhaiskasvatustilanteen opettajan tehtävässä. Edellisen lakimuutoksen jälkeen ne opiskelijat, jotka olivat alkaneet opiskella kelpoisuuden tuovia opintoja 31.8.2019 mennessä ja jotka valmistuvat 31.7.2023 mennessä voivat siis jatkossa vielä toimia myös varhaiskasvatustilanteen opettajan tehtävissä. *Siirtymäajan opettajapulan paikkaamiseksi varhaiskasvatustilanteen opettajan kelpoisuus tulisi kuitenkin edelleen mahdollistaa henkilölle, joka on hyväksytty opiskelemaan sosionomin (AMK) tutkintoa ennen 1.9.2025 ja joka suorittaa tutkintonsa varhaiskasvatustilanteen edellyttämällä sisällöllä 1.7.2029 mennessä.*

JHL:n näkemys on, että varhaiskasvatustilanteen opettajaksi on voitava kouluttautua paitsi yliopisto- myös ammattikorkeakoulun kautta. Ammattikorkeakouluista valmistuneet varhaiskasvatustilanteen sosionomit ovat pedagogiikan ammattilaisia. Lastentarhanopettajien pedagogista osaamista tulee edistää koulutusta kehittämällä ja täydennyskoulutuksella, ei kelpoisuutta rajaamalla. Monipuolisen osaamisen ja työvoiman saatavuuden turvaamiseksi on huolehdittava, että varhaiskasvatustilanteen työllistyy erilaisia opintopolkuja pitkin.

Opettajatarpeeseen vastaamiseksi tulee siis luoda joustavat koulutuspolut varhaiskasvatustilanteen lastenhoitajasta tai lastenohjaajasta varhaiskasvatustilanteen sosionomiksi tai -opettajaksi siten, ettei urapolulle muodostu jopa satojen opintoviikkojen kokoisia esteitä. Myös avointa väylää tälle henkilöstöryhmälle tulee kehittää edelleen.

Varhaiskasvatustilanteen opettaja (AMK):ssa uusi mahdollisuus

JHL ehdottaa, että kokeilun yhteydessä selvittäisiin yhteistyössä korkeakoulujen ja työmarkkina-osapuolten kanssa keinoja vaka-henkilöstön kelpoisuuksien monipuolistamiseksi. *Yhdeksi keinoksi JHL ehdottaa uutta koulutusmallia, jossa suorittamalla kasvatustieteiden pedagogiset opinnot varhaiskasvatustilanteen lastenhoitajat ja lastenohjaaja voisivat saada varhaiskasvatustilanteen opettajan (AMK) pätevyyden.* Malliksi voisi harkita samantyyppistä konseptia, kuin ammatillisten opettajien koulutus, eli rakennetaan AMK -tasoinen tutkinto, jossa hyödynnetään sekä ammatillista 2. asteen tutkintoa sekä pitkää työkokemusta. Tälle perustalle opiskellaan varhaiskasvatustilanteen pedagogiset opinnot, kuten ammatillisen opettajan koulutuksessakin. Tämä AMK -tasoinen koulutus voisi pätevoittää varhaiskasvatustilanteen opettajaksi alle 5-vuotiaiden ryhmissä. Näin meillä olisi kolme eritasoista varhaiskasvatustilanteen opettajan pätevoittävää tutkintoa: **vaka-opettaja (hum. kand.); vaka-opettaja (AMK) ja vaka-opettaja (sosionomi).**

LAUSUNTO

Ehdotus mahdollistaisi varhaiskasvatuksen opettajien (hum. kand) resursoinnin uuden kaksivuotisen esiopetuksen piiriin, mikä jouhevoittaisi myös pedagogista yhteistyötä esiopetuksen suuntaan. JHL:n ehdottaman koulutusmallin avulla voitaisiin myös vastata vallitsevaan henkilöstöpulaan ja esiopetukseen oikeutettujen lasten opetuksen yhdenvertaiseen laadun varmistamiseen. Ehdotus loisi monipuolisia mahdollisuuksia ja erilaisia väyliä varhaiskasvatushenkilöstön ja opiskelijoiden erilaisiin tilanteisiin. Ehdotus vähentäisi myös ammattiryhmien eriyttämistä, kun lastenhoitajien ja lastenohjaajan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden olisi helpompi kouluttautua ja pätevöityä vaativampiin tehtäviin. Nykytilanteessahan vain he, joiden perhe- ja taloudellinen tilanne sen sallii, lähtevät opiskelemaan vaka-opettajaksi, ja lisäksi opiskelu vie monta vuotta. Nykyinen koulutusmalli on liian jäykkä muuttuneisiin varhaiskasvatuksen tarpeisiin, sitä pitäisi monipuolistaa.

Erityisesti korkeakoulutetusta henkilöstöstä huutava pula varhaiskasvatusalalla

Varhaiskasvatuksen laadun keskeinen tekijä on riittävä henkilöstömitoitus. Laadun kannalta ratkaisevaa on osaavien työntekijöiden määrä ja oikea suhdeluku. Varhaiskasvatuslaissa säädetty vuonna 2030 voimaan tuleva varhaiskasvatuksen uusi henkilöstörakenne ja henkilöstön kelpoisuusvaatimusten tiukennukset vaarantavat varhaiskasvatuksen koulutetun henkilökunnan saatavuuden. Kyseessä on ala, joka jo nyt kärsii merkittävästi henkilöstöpulasta, erityisesti korkeakoulutetun henkilökunnan suhteen. JHL katsoo, että tehdyt varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkojen lisäykset eivät turvaa varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuutta kun huomioidaan varhaiskasvatuksen opettajien eläköityminen ja erityisesti varhaiskasvatuksen opettajien halukkuus alan vaihtoon. Lisäksi tulee huomioida varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen suorittaneiden mahdollisuudet edetä muihin työtehtäviin.

JHL muistuttaa myös, että varhaiskasvatussuunnitelman ja sen myötä varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat henkilökunnan riittävyys ja vaihtuvuus, materiaalien puute, puutteet tiloissa, kiire, arjen rakenteet, puutteet johtamisen rakenteissa ja taloudelliset resurssit. Varhaiskasvatushenkilöstön työn vaatavuus, vastuullisuus, sekä korkeat koulutus- ja osaamisvaatimukset tulisi paremmin kompensoida työolojen ja palkkauksen kautta.

Lastenhoitajien ja -ohjaajien koulutusmahdollisuuksia lisättävä ja hakuväyliä avattava lisää

Mikäli varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta ei muuteta tulevan varhaiskasvatuslain avaamisen yhteydessä, tulee alan henkilöstön saatavuus ja lastenhoitajien työllisyys turvata lastenhoitajien koulutusmahdollisuuksia merkittävästi parantamalla ja pätevyyskriteerejä laajentamalla. Hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö- ja lisäkoulutustarpeet arvioidaan kaikissa henkilöstöryhmissä huomioiden varhaiskasvatuksen opettajien alueellinen ja kielellinen saatavuus aloituspaikkojen kohdentumisessa. Nykyisen henkilöstön osaamisen päivittäminen mahdollistetaan osana kokonaisuutta. Lisäksi hallitus esittää ohjelmassaan koulutusasteen nostamisen ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämisen keinona korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämistä sekä vaihtoehtoisten valintaväylien kehittämistä tutkintokoulutukseen. *JHL:n tässä esittämän ehdotuksen mukainen kolmen eri pätevyystason malli olisi konkreettinen toimenpide hallituksen tavoitteiden saavuttamiseksi.*

LAUSUNTO

JHL näkee, että erilaisia maksuttomia vaihtoehtoisia väyliä erityisesti varhaiskasvatuksen opettajakoulutukseen tulisi rakentaa alueellinen ja kielellinen tasa-arvo huomioiden. Myös sosionomikoulutuksen hakuväyliä on kehitettävä. Varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta järjestetään seitsemässä yliopistossa koko maassa, kun taas varhaiskasvatuksen sosionomiksi on mahdollista opiskella useassa ammattikorkeakoulussa ympäri valtakuntaa. Vuodesta 2020 lähtien enemmistö yhteishakuun osallistuvista korkeakouluopiskelijoista on valittu ylioppilastutkintotodistuksen tai ammatillisen tutkintotodistuksen perusteella. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden lastenhoitajien tulee siis hakea yliopisto-opintoihin pääsykokeella sisään pyrkivien kapeissa kiintiöissä, sillä ammatillisia tutkintoja ei pisteytetä. Ammattikorkeakouluissa ammatillinen tutkinto ja työkokemus sen sijaan huomioidaan pisteytyksessä. Tällä hetkellä vain kolme yliopistoa tarjoaa yhteishaulle vaihtoehtoisen väylän hakeutua varhaiskasvatuksen opettajakoulutukseen. Tällöinkin hakuprosesseissa edellytetään aiempia korkeakouluopintoja, eikä alan työkokemusta tai perus- ja ammatitutkintoja huomioida hakuprosessissa. Useassa AMK:ssa sosionomiopintoihin on mahdollista hakeutua avoimen AMK:n polkuopintoja pitkin. Vaihtoehtoisia väyliä pitkin valitaan kuitenkin vain pieni osuus korkeakouluopiskelijoista yhteishaun ollessa pääväylä.

JHL edustaa 16 000 varhaiskasvatuksen ammattilaista. Liiton jäsenenä on varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, lastenohjaajia ja opettajia. Jäsenet työskentelevät päiväkodeissa, perhepäivähoitajina ja avoimen varhaiskasvatuksen tehtävissä. JHL edistää varhaiskasvatuksen ammattilaisten työehtoja, työoloja ja koulutusta. Työntekijöiden oikeudenmukaiset työehdot, turvallinen työympäristö sekä korkeatasoinen koulutus luovat puitteet lapsen edun mukaiselle varhaiskasvatukselle.

Lisätietoja

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

www.jhl.fi

Päivi Niemi-Laine

puheenjohtaja

paivi.niemi-laine@jhl.fi

Hanna Takolander

koulutuspoliittinen asiantuntija

hanna.takolander@jhl.fi

p. 044 0750 850